

การศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*

A Study of the Quality Cultural environment in the Mon
Community Sam Khok District, Pathum Thani Province

จิตตรี พละกุล, อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, นิตกร อ่อนโยน และจิตเจริญ ศรีวงษ์
Jittree Palakun, Ananya Popradit, Nitikorn Onyon and Jitcharoen Sronkwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand
Corresponding Author, E-mail: jittree@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ชุมชนมอญและโรงเรียน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างมาจากประชากร 26 แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัด ที่มีชุมชนมอญ และโรงเรียนอยู่ใกล้วัดมอญ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาและประยุกต์ใช้จากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการประเมินจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น ผู้นำสงฆ์ในแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ผู้บริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบล และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ ค่าคะแนนที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การตัดสินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ประกอบด้วยแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัดมอญ อันมีตัวบ่งชี้สำคัญคือ เสาหงส์ธงตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญ

*ได้รับบทความ: 2 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567

Received: January 2, 2023; Revised: March 24, 2024; Accepted: March 29, 2024

หรือรูปปั้นหงส์หรือตัวอักษรมอญในป้ายชื่อวัด โดยแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ใกล้ชุมชนมอญ และโรงเรียน มีอยู่ 6 แห่งในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แห่ง เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแก วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดจันทน์กะพ้อ และวัดบางเตยนอก ตามลำดับ และมีค่าคะแนนคุณภาพที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดสองพี่น้อง และวัดเมตารังค์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม; ชุมชนมอญ; อำเภอสามโคก

Abstract

The purposes of this research were to; 1) investigate the context of the cultural environment in Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province, and 2) investigate the quality of the cultural environment in Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province. The cultural environment of the Mon Community and the schools surrounding the sites in Sam Khok District, Pathum Thani Province, has been designated as the study area by the researcher. The sample was drawn from 26 temple-type cultural environment in Mon communities and schools near Mon temples. The instrument used in the research was the quality assessment of the cultural environment in the Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province, which was developed by the researcher and applied to the standard for the quality of the natural environment and the cultural environment in the old town, as well as the standard for the quality of the cultural environment in traditional communities. The researcher has collected data from the evaluation results of five participants involved in the cultural environment: community leaders, local philosophers, the leader of the monks in the cultural environment, executives of subdistrict administrative organizations, and people involved in the cultural environment. Furthermore, the data was analyzed to assess the quality of the cultural environment in the Mon community area. The obtained scores were compared to the criteria used to assess the quality of the cultural environment in the Mon community area.

The research results found that: The study found that the cultural environment in the Mon community area, Sam Khok District, Pathum Thani Province, consisting of Mon temple type, has three important indicators: Hongsa poles with centipede flags, Raman-style pagodas or swan statues, and Mon script on temple name plates. In addition, the study

found that six cultural sites and schools in Sam Khok District, Pathum Thani Province, had good quality scores for the cultural environment in the Mon community. There are four sites that can be ranked from highest to lowest as follows: Wat Sakae, Wat Tai Koh Yai, Wat Chan Ka Pho, and Bang Toei Nok Temple, respectively. There are 2 sites with quality scores at a moderate level, namely Song Phi Nong Temple and Metharang Temple, respectively.

Keywords: cultural environment; Mon Community; Sam Khok District

1. บทนำ

จากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) ภาครัฐได้มีการวางแผนและพยายามสร้างให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก จึงจัดให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในแผนแม่บทย่อย ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้ผนวกกับความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว จึงมุ่งพัฒนาธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยว ให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้นบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลก โบราณสถาน ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ อาหาร และสินค้าชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ดังนั้นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในแหล่งศิลปกรรมและชุมชนต่างๆ จึงถูกให้ความสำคัญ

สำคัญเพิ่มมากขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑล มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมตามนโยบายการพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ส่งผลให้กระแสความทันสมัย (Modernization) เข้ามากร่อนกลืนวิถีชุมชนดั้งเดิมและเพิ่มความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอำเภอสามโคกซึ่งมีชุมชนมอญมาอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้นสมัยอยุธยา เป็นผลให้อำเภอสามโคกมีแหล่งศิลปกรรมและวิถีชีวิตของคนมอญ อันทรงคุณค่าพร้อมด้วยสิ่งแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ ที่แสดงถึงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของวิถีชุมชนมอญในหลายยุคสมัย

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐพยายามฟื้นฟูประเพณี วิถีชุมชนมอญให้กลับมาอีกครั้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งแบบอย่างอันดีงามของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเบื้องต้นยังพบปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งศิลปกรรมและวิถีชุมชนมอญโดยรอบ ทั้งทางด้านโครงสร้าง ด้านมลทัศน์ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ ตลอดจนด้านการจัดการขยะ มูลฝอย ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้

ส่งผลให้พื้นที่อันทรงคุณค่าเกิดความทรุดโทรมลงอย่างต่อเนื่องร่วมกับปัญหาความเสื่อมอันเกิดจากอายุของตัวโบราณสถานเอง (อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์ และโรจน์ คุณอนง, 2562, หน้า 33-44) อีกทั้งการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมา จะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นเฉพาะตัวโบราณสถาน แต่การอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและวิถีชุมชนโดยรอบยังไม่ถูกให้ความสำคัญเท่าที่ควรเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน หากสมาชิกในชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบแหล่งศิลปกรรมและวิถีชุมชนนั้น คุณค่าของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและชุมชนเหล่านั้นจะลดลง ก็จะส่งผลให้แหล่งศิลปกรรมเกิดความเสื่อมโทรมและไม่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวอีกต่อไป (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2560)

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรมในที่นี้ คือ สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่า ในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี อาทิ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน หลักเมือง วัด วัดร้าง ศาสนสถาน พิพิธภัณฑสถาน สถาปัตยกรรม พระราชวัง แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ เต้าเผาโบราณ ชุมชน

โบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ และย่านชุมชนเก่า เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ประชาชนทุกคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่สนับสนุนส่งเสริม และผลักดันให้ส่วนภาครัฐองค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ได้ช่วยกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญและประโยชน์เพื่อไม่เกิดการทำลายจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งเสริมการควบคุม ดูแลรักษาและฟื้นฟูทั้งแหล่งศิลปกรรมและคุณค่าของศิลปกรรมไปในตัวด้วย แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) ระบุไว้มีดังนี้ (1) เร่งรัดและกระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐและประชาชนเอาใจใส่ ควบคุม ดูแล อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม (2) แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมและได้ผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง (3) ป้องกันมิให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (4) เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองและรักษาสภาพ

แวดล้อมที่ดีแก่แหล่งศิลปกรรม (5) ส่งเสริมให้มีการอบรมและสร้างสามัญสำนึกให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหนและเห็นคุณค่าของศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งศิลปกรรม (6) พัฒนาวិธีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยแนวทางการอนุรักษ์ดังกล่าวจะอยู่บนหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 4 หลักการคือ (1) การอนุรักษ์โดยมองภาพรวม (2) การอนุรักษ์สภาพความเป็นดั้งเดิมและมีเอกลักษณ์ (3) หากจำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่แล้ว จะต้องไม่ลืมนำบริเวณสิ่งใหม่กับบริเวณมรดกทางวัฒนธรรมจะต้องมีสิ่งกันอยู่หรือมีพื้นที่กันอยู่ และพื้นที่ที่ดีที่สุดที่นำมากันคือ พื้นที่สีเขียว และ (4) การอนุรักษ์ซ่อมแซมจะต้องไม่ผิดไปจากสภาพดั้งเดิม ซึ่งแนวทางและหลักการจัดการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งศิลปกรรมใน 3 ด้านใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม จะช่วยเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้องรักษาแหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป และช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงที่ดีงามทางด้านศิลปกรรมวัฒนธรรมให้แก่ประเทศไทย 2) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์คือ ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ชุมชน ช่วยให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และช่วยให้ชุมชนมีแหล่งสันทนาการ

เพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพและจิตใจ 3) ด้านการศึกษาและวิจัย มีประโยชน์คือ ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นทั้งในด้านวิชาการและทัศนคติ และช่วยให้เยาวชนของชาติมีแหล่งความรู้ทางวิชาการ ที่จะนำไปสู่การศึกษาและวิจัย ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นในอนาคต

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยหันมาสนใจที่จะศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี แม้จะในพื้นที่อำเภอสามโคก จะมีสมาชิกในชุมชน ผู้นำในชุมชน ผู้นำสงฆ์ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาบริบทและคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อพิจารณาว่าแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญแห่งใด มีมาตรฐานอยู่ในระดับใด อันจะเป็นกลไกสำคัญเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นและเป้าหมายสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญในแต่ละแห่งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอ สามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. วิธิดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงประเมิณร่วมกัน โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนและโบราณสถานที่รอการขึ้นทะเบียนโดย กรมศิลปากร จำนวน 24 แห่ง แหล่งศิลปกรรมอันควรรอนุรักษ์จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 แห่ง รวม 26 แห่ง ได้แก่ที่ตั้ง ประวัติพอสังเขป ข้อมูล การประกาศขึ้นทะเบียน สิ่งที่สำคัญที่ขึ้นทะเบียน และตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญ รวมแหล่งศิลปกรรมทั้งหมด 26 แห่ง และศึกษาประวัติของชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 ชุมชน รวมถึงโรงเรียนที่อยู่รอบชุมชนมอญ จำนวน 11 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นประชากรของงานวิจัยนี้ เพื่อค้นหาแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาบริบท และประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญต่อไป

2. พัฒนาและใช้แบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ประยุกต์จากแนวคิดการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550) และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ประเภทย่านชุมชนเก่า ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555)

3. แบบประเมินที่พัฒนาขึ้นได้กำหนดการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดย 5 ดัชนี ได้แก่ ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ดัชนีที่ 2 แผนอนุรักษ์และพัฒนาอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ดัชนีที่ 3 องค์การบุคลากร และการบริหารจัดการ ดัชนีที่ 4 มาตรการในทางปฏิบัติและดัชนีที่ 5 การมีส่วนร่วม รวมทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด ซึ่งในแต่ละตัวชี้วัดจะมีการกำหนดระดับคะแนนมาตรฐานคุณภาพไว้เป็น 3 ระดับคือ 1 2 และ 3 คะแนนตามลำดับ ดังนี้

3 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับมาก

2 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับปานกลาง

1 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับต่ำ

ตัวอย่าง ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในตัวชี้วัดที่ 1.2 การสร้างความตระหนักรู้ด้านคุณค่าความสำคัญแก่สาธารณชน มีวิธีการพิจารณาให้คะแนนดังนี้ (1) หากเป็นกิจกรรมที่ประชาชนและทุกภาคส่วนมีความตระหนักและมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น/หอศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น จะได้ 3 คะแนน (2) หากเป็นกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้แก่พระภิกษุ การให้ความรู้หรือเสวนากับ

ประชาชน เจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทาง จะได้ 2 คะแนน (3) หากเป็นการเผยแพร่คุณค่าและความสำคัญในเว็บไซต์ หรือแสดงแผนที่ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว จะได้ 1 คะแนน ในการแปลผลคะแนนจากคะแนนรวมทุกด้าน

จะมีคะแนนเต็มเป็น 66 คะแนน จะกำหนดระดับคะแนนเป้าหมาย (Benchmark) ไว้เป็น 3 ระดับ ได้เกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การแปลความหมายคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ช่วงคะแนน	การแปลความหมาย
45 - 66	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับดี
23 - 44	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับปานกลาง
1 - 22	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

จากนั้น นำแบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจำนวน 5 คน พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความแต่ละข้อความกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัย (Index of congruence : IOC) (Turner & Carlson, 2003, pp. 163-171) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อความโดยพิจารณาความชัดเจนของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการวัดและนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งแบบประเมินนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปทดลองใช้ได้ จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัย

นำแบบประเมินนี้ไปทดลองใช้ (Try out) กับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่จริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ อันได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำสงฆ์ในแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ดูแลในพื้นที่แหล่งศิลปกรรม และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมจำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยการให้คะแนนตามตัวชี้วัด จากผู้วิจัยวิเคราะห์ผลคะแนนและแปลผล

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

1. ศึกษาบริบทแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อันประกอบด้วย แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัดมอญ ชุมชนมอญ และโรงเรียนรอบแหล่งศิลปกรรมมอญ อยู่ 6 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะตั้ง 2 ฟากฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา อันได้แก่

1.1 วัดสะแก เดิมชื่อวัดตะแก ตั้งอยู่ตำบลสามโคก ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นวัดโบราณมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนวิหารเก่า เจดีย์เก่า 6 เจดีย์ หอระฆัง และเจดีย์ (ถะ) ทรงแปดเหลี่ยม วัดสะแกอยู่ใกล้หมู่บ้านธาตุ ในอดีตเป็นชุมชนมอญแห่งแรกที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้มอญอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสามโคก และในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาสหสังตะขาบและเจดีย์ทรงมอญโบราณแบบเดียวกับวัดสองพี่น้อง

1.2 วัดจันทน์กะพ้อ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านตากแดด ตำบลบางเตย ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมวัดชื่อ “วัดโกวะ” คำว่า โกวะ (อ่านกล้า) เป็นภาษารามัญ แปลว่า ต้นจันทน์กะพ้อ ซึ่งขึ้นอยู่บริเวณวัด และอยู่ใกล้หมู่บ้านตากแดด เป็นชุมชนมอญที่อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

รัชกาลที่ 2 ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาสหสังตะขาบ และรูปปั้นหงส์ และยังมีคหกรรมวิจิตรชุมชนมอญเด่นที่เรียกว่า “ออกฮ้อยปะจู้” เป็นประเพณีการไหว้ศาลเจ้าประจำหมู่บ้านที่จัดงานหลังเทศกาลสงกรานต์ทุกปี เพื่อความเป็นสิริมงคลและความสุขของหมู่บ้าน และในวัดจันทน์กะพ้อมีโรงเรียนชุมชนวัดจันทน์กะพ้อ ที่เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

1.3 วัดบางเตยนอก ตั้งอยู่ในตำบลบางเตย ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา คนในชุมชนมอญหมู่บ้านบางเตย เรียกว่า “เพี้ยะฮะป้าง” เป็นชุมชนมอญที่อพยพมาจากหมู่บ้าน “ฮะป้าง” ในเมืองมะตะมะ ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาสหสังตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญ และติดกับวัดมีโรงเรียนวัดบางเตยนอก เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

1.4 วัดท้ายเกาะใหญ่ ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายเกาะ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมวัดชื่อว่า วัดเวียงจาม เป็นภาษารามัญแปลว่าวังจระเข้ อยู่ใกล้กับชุมชนมอญบ้านเวียงจาม เป็นคนมอญที่อพยพมาจากหมู่บ้านแวงจาม อยู่ติดกับเมืองเฮอร์ ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาสหสังตะขาบคู่ และเจดีย์ทรงรามัญแบบชะเวตากองที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดปทุมธานี และใกล้วัดจะพบโรงเรียนวัดท้ายเกาะ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษา

1.5 วัดสองพี่น้อง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านจิ้ว ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา วัดนี้เป็น

ศูนย์กลางของชุมชนมอญหมู่บ้านกลาง ด้านเหนือของวัด เป็นที่ตั้งของอุโบสถร้างในสมัยอยุธยาที่กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนอุโบสถเก่าร้างไว้ ส่วนภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์องค์ตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญแบบขเวดากอง จำนวน 3 องค์ ในบริเวณวัดมีโรงเรียนวัดสองพี่น้อง เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา ที่มีความโดดเด่นด้านการสื่อสารภาษามอญและการแต่งกายคนมอญตามเอกลักษณ์ของโรงเรียน “สืบสานวัฒนธรรมไทย-รามัญสามโคก”

1.6 วัดเมตตาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเชียงรากน้อยฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็น

ศูนย์กลางของชุมชนมอญ“เมตตาราม” เป็นชื่อมอญ เพี้ยนจากคำว่า “ปิยะตังค์” หรือแม่น้ำ “สะโตง”เป็นแม่น้ำสายนี้อยู่ในเมืองเมะตะมะ ส่วนภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์องค์ตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญแบบขเวดากอง ยอดเจดีย์มีฉัตรทำด้วยทองเหลืองเป็นลายเทพพนม อายุ 150 ปี ห่างไปจากวัดฝั่งตรงข้ามกับถนน มีโรงเรียน วัดเมตตาราม เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

2. จากการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีผลการศึกษาวิจัยดังแสดงในตารางที่ 2 ถึง ตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัดสะแก	วัดจันทน์กะพ้อ	วัดบางเตยนอก	วัดสองพี่น้อง	วัดเมตตาราม	วัดท้ายเกาะใหญ่
1. การศึกษาและการวิเคราะห์คุณค่าแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	3	3	3	2	3
2. การสร้างความตระหนักรู้ด้านคุณค่าความสำคัญแก่สาธารณชน	3	3	3	3	3	3
3. การสำรวจและบันทึกแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	3	3	3	3	3
4. ช่างฝีมือในการบูรณะซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2	2	2	2	2	2
5. การจัดหาและใช้วัสดุดั้งเดิม	1	1	1	1	1	1
6. การใช้ประโยชน์กลุ่มอาคารที่มีความสอดคล้องกับย่านชุมชน	3	3	3	2	2	3

คุณค่าและความสำคัญของ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
7. สิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยรอบแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2	2	2	1	1	2
8. การรักษาความแท้ (authenticity) ของ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	1	1	1	2	3
รวม	20	18	18	16	16	20

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้
ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีคุณค่าและความ
สำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชน

มอญ เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแกและวัดท้ายเกาะ
ใหญ่ มีค่าคะแนน 20 คะแนน รองลงมา ได้แก่
วัดจันทน์กะพ้อและวัดบางเตยนอก มีค่าคะแนน
เท่ากัน 18 คะแนน ส่วนวัดสองพี่น้องและวัด
เมตารังค์มีค่าคะแนนต่ำสุดเท่ากัน 16 คะแนน

ตารางที่ 3 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ดัชนีที่ 2 แผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

แผนอนุรักษ์และพัฒนา แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. การจัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์ แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	1	1	1	1	1	1
2. การบูรณาการแผนและข้อมูล	1	2	2	1	1	2
3. การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ	2	2	2	3	2	2
รวม	4	5	5	5	4	5

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชน
มอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ด้วยการ
ประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผล
คะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีแผนอนุรักษ์และ

พัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เรียงตามลำดับ
ดังนี้ วัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก วัดสองพี่น้อง
และวัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนนเท่ากัน 5 คะแนน
รองลงมา ได้แก่ วัดสะแกและวัดเมตารังค์มีค่า
คะแนนเท่ากัน 4 คะแนน

ตารางที่ 4 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 3 องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ

องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราม	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการ/อนุกรรมการ/ ฯลฯ	2	2	2	1	1	1
2. มีคณะผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์	1	2	2	1	1	2
3. มีการติดตามและประเมินผล	2	2	2	2	2	2
รวม	5	6	6	4	4	5

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชน
มอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5
ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีองค์กร
บุคลากรและการบริหารจัดการ แหล่งสิ่งแวดล้อม

ศิลปกรรม เรียงตามลำดับดังนี้ วัดจันทน์กะพ้อและ
วัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 6 คะแนน
รองลงมา ได้แก่ วัดสะแกและวัดท้ายเกาะใหญ่
มีค่าคะแนนเท่ากัน 5 คะแนน และวัดสองพี่น้อง
และวัดเมตาราม มีค่าคะแนนเท่ากัน 4 คะแนน

ตารางที่ 5 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 4 มาตรการในทางปฏิบัติ

มาตรการในทางปฏิบัติ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราม	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีการประกาศเขตคุ้มครองแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	1	1	3	1	1
2. มีมาตรการที่ใช้ในการควบคุม ด้านกายภาพ	3	2	2	3	3	3
3. มีการปกป้องคุ้มครองกลุ่มอาคารหรือ สิ่งปลูกสร้างเก่าหรือแหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมธรรมชาติ อันควรอนุรักษ์	3	2	2	2	2	2
4. มีการนำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้	2	2	2	2	2	2
รวม	11	7	7	10	8	8

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีมาตรการในทางปฏิบัติ เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแกมีค่า

คะแนนเท่ากับ 11 คะแนน รองลงมาได้แก่ วัดสองพี่น้อง มีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ลำดับถัดมา วัดท้ายเกาะใหญ่และวัดเมตารังค์ มีค่าคะแนนเท่ากัน 8 คะแนน และวัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 7 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ดัชนีที่ 5 การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับองค์กรเอกชน	1	2	2	1	2	1
2. มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน	3	3	3	3	3	3
3. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	2	1	1	2	2	2
4. มีกลไกในการดำเนินงาน แบบมีส่วนร่วม	3	3	3	3	2	3
รวม	9	9	9	9	9	9

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีการ

มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีค่าคะแนนเท่ากันทั้งหมด วัดสะแก วัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก วัดสองพี่น้อง วัดท้ายเกาะใหญ่และวัดเมตารังค์ มีค่าคะแนนเท่ากัน 9 คะแนน

ตารางที่ 7 สรุปผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมทั้ง 5 ดัชนี

คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	20	18	18	16	16	20
2. แผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	4	5	5	5	4	5

คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
3. องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ	5	6	6	4	4	5
4. มาตรการในทางปฏิบัติ	11	7	7	10	8	8
5. การมีส่วนร่วม	9	9	9	9	9	9
รวม	49	45	45	44	41	47

จากตารางที่ 7 พบว่า แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 แหล่ง มีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนนประเมินอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ วัดสะแกมีค่าคะแนน 49 คะแนน วัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนน 47 คะแนน วัดจันทน์กะพ้อ และวัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 45 คะแนน และมีแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนนประเมินอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ วัดสองพี่น้อง มีค่าคะแนนเท่ากัน 44 คะแนนและวัดเมตาราค์ มีค่าคะแนน 41 คะแนน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีพบว่า แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 แหล่ง มีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี ได้แก่ วัดสะแกมีค่าคะแนน 49 คะแนน วัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนน

47 คะแนน วัดจันทน์กะพ้อและวัดบางเตยนอก มีค่าคะแนน 45 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัด ทั้ง 4 แห่ง มีวิหารเก่า เจดีย์ทรงรามัญ ยังคงมีคุณค่าและความสำคัญต่อชุมชนมอญเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จาก ผลคะแนนการใช้ประโยชน์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีความสอดคล้องกับย่านชุมชนมอญ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมอญที่อยู่ใกล้วัดต่างๆ ยังคงช่วยกันสร้างเป็นภูมิสัญลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างดี อีกทั้งในบางวัด ยังคงรักษาความแท้ของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไว้ให้คงอยู่ อีกทั้งชุมชนและประชาชนยัง ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะวัดสะแก ที่วิหารเก่านั้นได้รับการขึ้นทะเบียน โบราณสถาน กรมศิลปากร เป็นผลให้ได้รับการดูแลรักษาและควบคุมโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนโดยรอบบริเวณแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่ง

แวดลอมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญและร่วมด้วย
ช่วยกันทุกภาคส่วนให้การปกป้องคุ้มครองกลุ่ม
อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างเก่าหรือแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนต่อไป ส่วนแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนน
คุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แหล่ง
ได้แก่ วัดสองพี่น้องมีค่าคะแนน 44 คะแนน และ
วัดเมตตารามมีค่าคะแนน 41 คะแนน จากการ
พิจารณาผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ พบว่า ดัชนีคุณค่าและ
ความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรม ย่าน
ชุมชนมอญ ในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม
ธรรมชาติโดยรอบแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรม
มีคะแนนน้อยกว่าแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมอื่น
นั่นเป็นเพราะมีเพียงคนในชุมชนและผู้นำสงฆ์
เท่านั้นที่ร่วมกันดูแลรักษาต้นไม้และแหล่งน้ำ
คูคลอง ยังคงมีกิจกรรมในการดูแลรักษาแหล่ง
ธรรมชาติที่ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับ
เด็กในโรงเรียนแต่ไม่มากนัก และยังไม่มีการจัดทำ
แผนงานในการดูแลรักษาแหล่งธรรมชาติในพื้นที่
แหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมผ่านกลไกทางการ
ศึกษาอย่างจริงจัง จึงเป็นผลให้ค่าคะแนนประเมิน
อยู่ในระดับปานกลาง และแม้ทุกภาคส่วนทั้งภาค
ประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาค
เอกชน ได้จัดเตรียมแผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และจัดทำกลไก
ในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมทั้ง 2 แหล่งนี้อย่างต่อเนื่อง
อาจดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

เชื่อมโยงบ้าน วัด โรงเรียนเข้าด้วยกันนำแนวพระ
ราชดำริ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในพระบาท
สมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช บรมนาถบพิตร มาเพิ่มบทบาทให้วัด
เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับผล
การวิจัยของสุทธิวรรณ ตันติธนาวงศ์ และวรรณ
ดี แสงประทีปทอง (2564, หน้า 12-27) ศึกษาการ
ประเมินโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วย
พลังบวร พบแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม
ด้วยพลังบวร พบว่า วัดควรมีบทบาทเป็นแกนนำ
ในการขับเคลื่อนชุมชน และชุมชนต้องให้ความสำคัญ
กับการปฏิบัติตามจารีต ประเพณีและวิถีใน
การดำเนินชีวิตและ มีการทำกิจกรรมที่ส่งเสริม
คุณธรรมและจริยธรรม รวมไปถึงการอนุรักษ์แหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมประเภทวัด

ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง รู้จัก
พัฒนา ตัดสินใจและแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการ
ร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างและบริหารจัดการชุมชนให้
ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรม และยังส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ ความ
เข้าใจและความตระหนักต่อแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมที่มีคุณค่าในชุมชน โดยยึดหลักการ
สิ่งแวดลอมศึกษาเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการ
ทางการศึกษาที่เน้นพัฒนา “คน” ให้มีความรู้
ความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดลอม โดยเฉพาะปัญหา
แหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมที่ปัจจุบันยังคงพบ
ปัญหาเดิมเช่นเดียวกับผลการวิจัยของสุวิทย์
พิทักษ์ธีระธรรม (2548) ที่พบว่า ประชาชนและ
ชุมชนท้องถิ่นบางส่วนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์เพราะมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ

ที่มีหน้าที่อนุรักษ์และดูแลรักษาเพียงผู้เดียว ดังนั้น การได้รับการถ่ายทอดแนวทางการอนุรักษ์แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ถูกต้องและเข้าไปมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้าใจถึงการดูแล รักษา เห็นคุณค่า และตระหนักต่อผลกระทบจาก การกระทำของตนเองที่มีต่อสิ่งแวดล้อม จนการ เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการป้องกัน และร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ยั่งยืนตลอดไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทาง ในการบริหารจัดการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

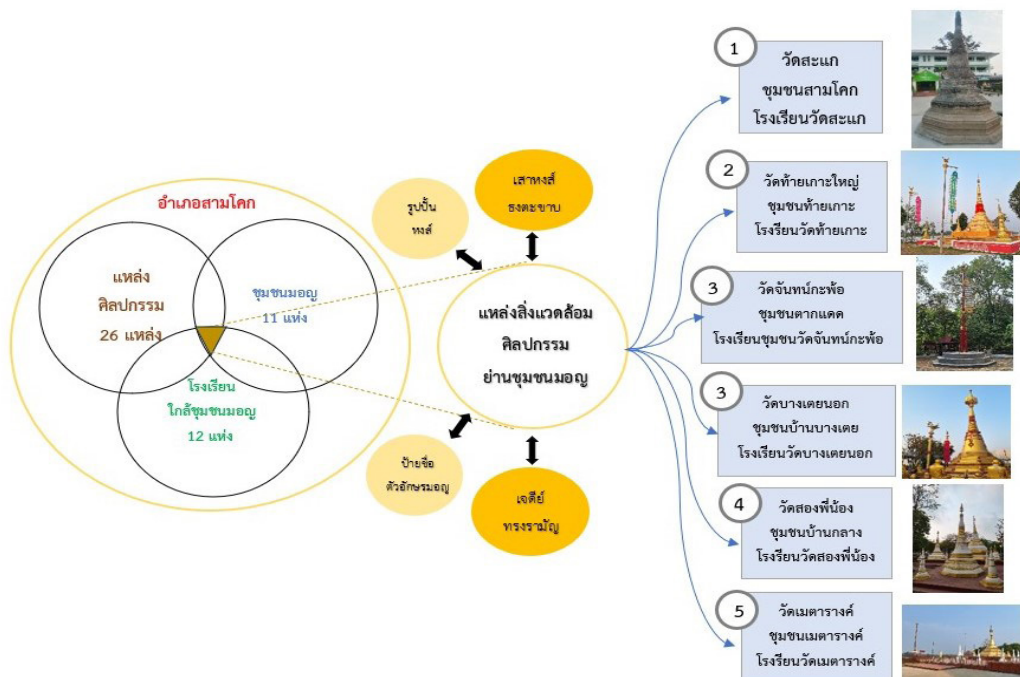
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาคุณภาพแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อำเภอสามโคก จังหวัด ปทุมธานี

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาแหล่งศิลปกรรมในพื้นที่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทำให้ค้นพบแหล่ง ศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัด ปทุมธานี ที่ประกอบด้วย แหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทวัดมอญอัน มีตัวบ่งชี้สำคัญคือ เสาหงส์ธงตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญหรือรูปปั้น หงส์หรือตัวอักษรมอญในป้ายชื่อวัด โดยแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ใกล้ชุมชนมอญ และ โรงเรียน มีอยู่ 6 แหล่งในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีค่าคะแนนคุณภาพแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แหล่ง เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแก วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดจันทน์กะพ้อ และวัดบางเตย นอก ตามลำดับ และมีค่าคะแนนคุณภาพที่อยู่ใน ระดับปานกลาง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัด สองพี่น้อง และวัดเมตตารังค์ ตามลำดับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). *มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2560). *การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2561). *นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2560). *คู่มือการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทธวีรธรณ ตันติรจนาวงศ์ และวรรณดี แสงประทีปทอง. (2564). การประเมินโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร. *วารสารบริหารการศึกษามศว.*, 18(34), 12-27.
- สุวิทย์ พัทธ์ธีระธรรม. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: ศึกษากรณีโบราณสถาน*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์ และโรจน์ คุณเอนก. (2562). อิทธิพลของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศในอาคารโบราณสถาน. *วารสารวิจัยและพัฒนาวลัยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 33-44.
- Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International journal of testing*, 3(2), 163-171.

